

Závěrečná zpráva o působení lektorky/lektora

Akademický rok: 2015/2016

Destinace (země, město): Bosna a Hercegovina, entita Republika srbská, Univerzita v Banja Luce

Jméno, příjmení: Mgr. Pavel Cihlár

I v uplynulém školním roce 2015-16 byla studentům Univerzity v Banja Luce nabídnuta možnost poznávat z nejrůznějších důvodů český jazyk. Již tradičně byla garantem výuky Filologická fakulta, jedna z patnácti v rámci univerzity, která měla největší zájem o služby a působení českého lektora především pro vedení výuky jazyka v rámci cizích jazyků v kategorii volitelných předmětů pro studenty filologických studií a jejich kombinací s jinými humanitními obory.

Ve výročních zprávách z let předcházejících byl popisován stav, kdy fakulta zřejmě v dobré víře nabízí studentům hodiny českého jazyka v rámci svých všeobecně poznávacích a obecně jazykových disciplínách, ale již se pozapomíná na původní záměr Lektorátu českého jazyka, tj. poskytování rad a zvyšování jazykových kompetencí všech zájemců z akademické půdy bez ohledu na program i fakultu studia a seznamovat je tak s možností studia a budoucího života v České republice.

Uplynulý školní rok byl však z hlediska škály zájemců o český jazyk nejrozmanitější s ohledem na dva předcházející akademické roky, ale jádro práce i nejvíce energie tak muselo být věnováno domácím studentům, tj. studentům filologických oborů, kteří často nemají patřičný zájem o český jazyk a se zvyšujícím se počtem i menšími požadavky na zjišťování studijních předpokladů kandidátů na přijímacích řízeních ze strany kateder se často z kapacitních důvodů zapisovali zájemci bez zájmu o cokoli a prakticky to tak vypadalo, že český jazyk si zapisují, neboť nemají jinou možnost a čeština na ně prakticky zbyla. Toto byl případ především zájemců z germanistiky, kde jaksi převládá touha zvládnout jazyk národa dominujícího v mnoha oblastech života, ale ztrácí se tu povědomí o filologii jako celku a nutnosti si najít vztah k obecné lingvistice či literatuře. Na tuto situaci byl lektor připravován od začátku a po zkušenostech z let minulých volil zcela jinou taktiku i metodiku výuky, a nakonec můžeme po výsledcích závěrečných zkoušek u června a července tvrdit, že tato metoda byla úspěšná a studenti z větší části prošli do dalšího semestru, i když v průběhu výuky i zkoušek došlo z jejich strany k incidentům, které by se jen těžko slučovaly s faktem, že se všichni nacházíme v akademickém prostředí. Tuto výuku si v zimním semestru zapsalo 25 studentů, a osmnáct z nich pokračovalo i v semestru letním. U zkoušek uspělo 66 procent, neúspěšní mají možnost se ke zkoušce přihlásit v zářijovém termínu. Mezi dosud neúspěšnými převažují taci, kteří se na zkoušku nepřihlásili či nepřišli, i když se dříve zapsali do nového celouniverzitního elektronického systému.

Vraťme se již ke struktuře výuky a rozvrhu během obou dvou semestrů. Základ naší spolupráce tedy tvoří výuka pro studenty filologických oborů, o záměně pojmů či očekávání jsme se zmínili v předcházejícím odstavci, výuku absolvovali i studenti z jiných filologických oborů, především z hlavních filologií, anglistiky, romanistiky i slavistiky. Zde však každý obor či katedra požaduje jiný počet semestrů

výuky cizího jazyka jako povinně volitelného, zpravidla sudý počet, domácí katedra srbského jazyka však požaduje pouze jeden semestr pro druhý ročník – vedle dvousemestrálního kurzu ruského jazyka povinně pro všechny studenty prvního ročníku. Stěžejní kurz pro početně největší skupinu studentů probíhal v semestru každou středu od 16.30 do 18.00.

Na tuto výuku navazoval v zimním semestru kurz „Český jazyk 3“, resp. v letním „ČJ 4“, kdy docházeli studenti druhého ročníku germanistiky a během semestru došlo k myšlence doplnit tuto skupinu o zájemce, kteří již mají zkušenost s českým jazykem či pobytem v českých zemích a jejich jazyková fundovanost by zhruba odpovídala metodice přípravy výuky pro frekventanty třetího semestru. Tuto možnost využívalo postupně pět studentů, mezi nimiž byli lidé pobývajících v Česku v předškolním věku či absolventi různých jazykových kurzů, např. potomci našich krajanů – frekventanti letních pobytových kurzů z Dobrušky. Celkový počet studentů v této skupině byl osm, postupně však zájem hostů opadal a jejich potřeby byly v letním semestru řešeny individuálně v rámci konzultací či setkávání a zodpovězení rad z jazykové oblasti při setkávání krajanských organizací.

Oproti minulému roku byl zájem i ze strany studentů ostatních fakult, kdy motivací byla možnost budoucího studia v České republice, především v rámci stipendijních programů Jihomoravského centra pro mobilitu cizinců. Studenti byli na začátku školního roku zařazeni do hlavní skupiny a poznávali zákonitosti české výslovnosti zároveň s hlavní skupinou.

V průběhu měsíce listopadu byl těmto studentům nabídnut intenzivní plán výuky – pravidelně dvakrát týdně po dvou hodinách včetně zkouškového období. Po dohodě s vedením školy jim byl rezervován termín v úterý navečer a pátek odpoledne, což bylo opět někdy provázeno nedorozuměními, pokud tato změna byla do rozvrhu našich přednášejících a požadavků na učebny zanesena v průběhu semestru. Lakonicky bychom mohli konstatovat, že rezervaci termínů i učeben ze strany vedení fakulty dostávají studenti bez zájmu o jazyk, zatímco ti se zájmem musí podstoupit i boj za své zájmy a potřeby.

Studentům intenzivní formy poznávání češtiny byla i ve spolupráci se Zastupitelským úřadem ČR poskytnuta pomoc také při hledání informací o optimálním oboru studia v České republice, takže k pravidelné výuce přibýly i konzultace, rozhovory o budoucím směřování za účelem hledání vhodného studijního oboru s možností stipendií či jiné podpory, a taktéž hodiny individuální konverzace se záměrem studenty seznámit s odbornými výrazy v jejich oborech. Tato práce nám dala vzpomenout na začátky spolupráce s Univerzitou v Banja Luce před takřka jedním desetiletím, kdy byl enormní zájem z řad studentů i absolventů o možnost studia v České republice. V plné výši se výuky i konzultací zúčastnilo po celý akademický rok pět studentů a všichni z nich budou pokračovat ve studiu /především technických či přírodovědných studií/ v České republice v navazujících studiích od září 2016.

Dosud byla popisována formy výuky češtiny pro různé skupiny zájemců /jak bylo naznačeno i nezajímajících se/ z řad vysokoškolských studentů ve formě dvou semestrů. Podobně jako v letech předcházejících se uvažovalo i o kurzu pro začátečníky, kdyby prvním semestrem nebyl první řádný semestr akademického roku, tj. zimní, ale prvním obdobím seznamování s jazykem by byl počátek jara, tj. průběh semestru letního. Oproti předcházejícím akademickým rokům o tuto formu rozvrhu projevíli zájem přátelé české kultury z řad neakademických pracovníků, často se jedná o členy českých spolků či středoškoláky, kteří by rádi začali s poznáváním jazyka českého, ale obávají se hledat formu výuky na univerzitní půdě a často se ptají na možnosti jiného vzdělávání v banjalucké České besedě. Tam se jistě zaradují, že mají nového potencionálního člena /tj. Čecha/, a kromě legitimace mohou nabídnout i lektorovu odbornou pomoc.

V průběhu prvního čtvrtletí kalendářního roku 2016 se množily dotazy na LČJ i vedení České besedy a bylo schváleno i doporučeno, aby výuka začala někdy v jarním období /zhruba šest týdnů po schůzi, kdy se

o tom rozhodlo/ a zájemci si tak mohou získat potřebné informace s předstihem. Též bylo rozhodnuto, že kurz bude otevřen všem bez ohledu na motivaci i věk, přesto však bude důraz na mladé, tj. tu skupinu středoškoláků z nižších ročníků i letošních maturantů. Termín byl určen v době pronájmu prostor klubu Svazu národnostních menšin, což je pro potřeby České besedy pondělí, zpravidla po řádném programu, se začátkem v 19.30. Kurz začal v pondělí 11. dubna a trval do pondělí 11. července, kdy byly i realizovány dvě náhrady pondělních termínů připadající na státní svátky – a studenti tak jednou v červnu a jednou v červenci měli možnost absolvovat výuku v pátečních odpoledních termínech /od 16.30/ v učebnách Filologické fakulty.

Pravidelně se výuky zúčastňovalo šest pilných zájemců, z toho pět žen či dívek. Ač si nemůžeme stěžovat na zájem či atmosféru v hodinách, přesto můžeme mluvit o jistém zklamání vzhledem k faktu, že především v období měsíce února byl zaznamenán zájem enormní a zástupci besedy neodpovídali takřka na jiné dotazy či témata ze strany banjalucké veřejnosti. Začátek během měsíce dubna byl stanoven jako kompromis, aby všichni mohli mít podobné podmínky a čekalo se na větší počet zájemců, prakticky se však potvrdil stav z období 2010-12, kdy se lidé často telefonicky ptali na kurzy či jinou výuku českého jazyka, nikdy však nepřišli na domluvenou schůzku, konzultaci či první vyučovací hodinu. I přes toto rozčarování však musím vyzdvihnout výsledky a pokroky studentů této skupiny a poděkovat jim i zástupcům českého spolku za umožnění výuky v prostorách Klubu národnostních menšin v den vyhrazený pro Českou besedu a zástupce české menšiny obecně. Věříme, že v tomto směru budeme pokračovat i v novém školním roce, nechť už v dosavadní sestavě či s novými zájemci.

Spolupráce s krajanskými sdruženími byla i letos velmi plodná a podnětná, a to nejen se zástupci mateřské organizace v Banja Luce, tedy administrativním centru Republiky srbské, ale i z druhých míst tohoto jednoho ze dvou entitů Bosny a Hercegoviny, ale přece jen spolupráce s novým vedením nejvíce probíhala v Banja Luce a jejím nejbližším okolím. Nové vedení si vytyčilo mnoho nových úkolů, nadšení je přítomno, ale cíle jsou někdy nad možnostmi a očekáváními.

Během uplynulého školního roku byly vydány dva bulletiny, nově i s přeloženými články do češtiny, o prvním zářijovém v souvislosti s krajanským setkáním v Praze bylo referováno již v minulé zprávě. Dále vyšlo nové číslo v březnovém termínu, kdy byly tištěny srbské texty s českým překladem lektora o cestě na krajanské setkání a dalších akcích České besedy na přelomu let 2015 a 2016. I toto je opět zkušenost, která potvrzuje, že krajané sice hledají dále svou identitu, ale je to cesta ze zapomnění a temnoty.

Např. na redakční práci se to projevovalo, když nebyla tiskárna schopna se přizpůsobovat potřebám české abecedy a často docházelo k úpravám textu bez vědomí lektora, např. tečky, čárky za číslovkami arabskými či římskými podle pravidel jazyka srbského, nikoliv českého apod. Tento jev se povedlo omezit při výrobě a tisku druhého čísla, a zároveň nám vnikl myšlenku, že by nebylo od věci připravit malý kurz historie, kultury i s exkurzem do ortografie českého pravopisu na základě jazyka a výslovnosti úředních jazyků v BaH pro členy a představitele českých besed či druhých spolků, kteří chtějí psát o historii svých rodů, sídel, obcí, složitých rodinných propletenců za válečných konfliktů apod., ale chybí jim znalost českých reálií a přehled současného života. Jak již bylo zmiňováno v předcházejících zprávách, představy o českém národu často v sobě obsahují klišé i předsudky z 19. století. Tento jev je zaznamenáván ve větších aglomeracích s působností České besedy /Banja Luka, Prijedor/ než ve venkovských oblastech s českou menšinou v okresech Prnjavor a Srbac – konkrétně v obcích Mačino Brdo, resp. Nová Ves, kde se ještě udržují české zvyky a mluví se stále česky.

Právě v těch větších sídlech se cítí touha po „vyšší“ kultuře a vztazích s kulturními subjekty v České republice, což je sice chvályhodné, žel, lektor často musí zastupovat práci, kterou by se slušnou znalostí češtiny a českých reálií měli zvládnout členové českých sdružení. Zde se odvoláváme na pasáže z dřívějších výročních zpráv, kdy jsme Banja Luku charakterizovali jako průsečík zájmu o ni z hlediska učení českého jazyka na vysokoškolské úrovni a péče o krajany.

Návrh kurzu českého jazyka a především kultury v současných i historických kontextech bude předložen ZÚ Sarajevo a záleží na dohodách jednotlivých sdružení České besedy na území entitů Republiky srbské /B. Luka, Prijedor, Prnjavor-Maćino Brdo, Srbac-Nová Ves/, či se všechna setkání uskuteční v Banja Luce, nebo semináře budou na různých místech a pendlovat se bude po různých klubovnách či krajských domech výše uvedených besed, což by zpestřilo týdenní program, protože každé sdružení má svůj den v týdnu pro svou činnost, Banja Luka v pondělí v rámci programu ostatních národnostních menšin, v Nové Vsi se krajané scházejí v sobotu dopoledne atd.

Koncept by vycházel z představy, že pokud někdo bude chtít ulovit rybu z kulturního rybníka českého národa, necht' si najde cestu a nečeká pouze na spásný zákrok lektora či zaměstnance zastupitelského úřadu. Přednášky by měly být návodem pro orientaci v současnosti i minulosti českého národa s ohledem na kulturní či jiné duchovní aspekty, které z národního společenství vytvářejí či vytvářely národ.

Z českých spolků mimo Banja Luku byly nejsrdečnější a nejčastější kontakty v uplynulém roce s Českou besedou v obci Nova/Nová Ves v okrese Srbac, na řece Sávě v blízkosti hranice s Chorvatskem, v oblasti Bosanský Kobaš, na chorvatské straně Slavonský Kobaš. Ač je tato oblast stále ještě v regionu Banja Luka, přesto je velmi vzdálena od centra a spoje zde jsou komplikované. Přesto probíhaly návštěvy lektora se studenty v různých místech okolo Kobaše se souvislostí pobytu Čechů, resp. s kolonizací tohoto prostoru ze strany českých osadníků.

Místní rodák a profesor technických předmětů a odborného kreslení na Střední průmyslové škole v okresním městě Srbac o zakládání Nové Vsi či jiných míst v jejím okolí či oblasti Bosenského Lugu píše knihu, která si již vysloužila pozornost českých historiků z daruvarské oblasti – v sousední chorvatské Slavonii. Pan Stojković s naším lektorátním pracovištěm spolupracoval v rámci kontroly českých textů v knize uvedených či citovaných, dále právě při objasňování kontextu českého národa a jeho života v historických zemích Koruny české, což především znamenalo technické rozlišování termínů v jazycích Bosny a Hercegoviny pro *Čechy, Moravu, Česko, Země Koruny české* apod. I toto byl jeden z podnětů k iniciaci kurzu české kultury pro představitele českých spolků bez ohledu na skutečnost, že si pan Stojković vzal naše připomínky k srdci a některé pasáže přepracoval /což se v době panování starého vedení ČB Luka takřka nestávalo/ a svůj text o zakládání i životě novoveské české komunity předložil k posouzení i akademikům v Záhřebu a Bělehradě.

Z podnětu České Besedy Srbac-Nova/Nová Ves vyšla i žádost na sobotní kurzy českého jazyka pro začátečníky i mírně zblhlé češtináře. Projekt bude předložen ZÚ Sarajevo na období únor – červen 2017 se žádostí o finanční pomoc, kdyby lektor zde působil dobrovolně ve svém volném čase, pouze by se platily náklady při náročnější dopravě z Banja Luky přímo do Nové Vsi – jedním autobusem do okresního města Srbac a odtud ještě 30 kilometrů po okrese.

Všechny tyto lektorovy aktivity směrem ke krajské obci se uskutečňovaly na základě dobrovolného přínosu k zdárnému průběhu kulturních událostí či jiných akcí s účastí českého živlu. A jeho dobré víry, že se propůjčuje k dobrým věcem v rámci svého působení a reprezentace v zahraničí. Vše však má své ohraničení a byli bychom rádi, kdybychom mohli poskytnout naši odbornou radu i lidské pochopení pro všechny „zájmové skupiny“, tj. krajské spolky z měst i osad, studenty filologických oborů i studenty všech možných oborů a jejich kombinací – necht' už jsou naše povinnosti k nim vyplývající ze smlouvy se zahraniční partnerskou univerzitou i vysílající organizací z České republiky, nebo jen z prostého faktu, že lektor je vyslancem jazyka i kultury v každém okamžiku.